

Nationalistisk energipolitik går emot svenska intressen

Dagens Nyheter den 27 november 2023

En central målsättning för EU:s energipolitik är att skapa en inre europeisk elmarknad. Ökad handel med el sänker den totala kostnaden för elförsörjningen, skärper konkurrensen på elmarknaden, minskar de samlade utsläppen från elproduktionen och förbättrar den gemensamma försörjningstryggheten. När energikrisen slog till år 2022 bidrog elhandel över gränserna till att Europas konsumenter inte behövde kopplas bort från elnätet.

Hur mycket el som kan handlas över nationsgränserna beror i grunden på kapaciteten i det överföringsnät som kopplar samman länderna. Marknaden är helt integrerad när det inte finns några flaskhalsar i elnätet, elen flyter fritt mellan länderna och priserna är desamma överallt på marknaden.

Efter energikrisen har motståndet mot fortsatt integration av elmarknaden vuxit. Det senaste exemplet är Socialdemokraternas nej till att dra en ny elkabel till Tyskland med motiveringen att elpriserna i Sverige skulle öka. Liknande formuleringar finns i Tidöavtalet mellan regeringspartierna och Sverigedemokraterna.

EU har dokumenterat begränsningar i tilldelningen av nätkapacitet till marknaden som har minskat handeln med el. Denna utveckling leder till frågeställningar som vi belyser i en SNS-rapport som presenteras i dag: "Internationell integration av den svenska elmarknaden".

1. Hur påverkar nationell hänsyn drivkrafterna för att integrera elmarknaderna?

Hur mycket av den befintliga nätkapaciteten som ska tilldelas marknaden och hur mycket som ska investeras i ny nätkapacitet beslutas normalt av nätägarna. Dessa bedriver ofta sin verksamhet som nationella monopol i statlig regi. Det är Svenska kraftnät som bestämmer hur mycket el som maximalt kan exporteras från Sverige och hur mycket som kan importeras.

Minskad export gynnar de inhemska konsumenterna genom billigare el, men drabbar producenterna genom lägre vinster. Minskad import har motsatt effekt, genom att driva upp de inhemska elpriserna. Nätägarna tjänar på flaskhalsar i elnätet eftersom de skapar prisskillnader mellan länder. De kan då köpa el billigt i ett land och sälja den till ett högre pris i ett annat. Sammantaget gör dessa ekonomiska effekter att det kan vara gynnsamt från ett nationellt perspektiv att inskränka handeln med el.

EU har länge uppmärksammat problemen med begränsningarna i elnätet och infört regleringar för att öka marknadsintegrationen. Nätägare måste därför alltid hålla minst 70 procent av nätets tillgängliga överföringskapacitet fri för handel – utom i nödfall eller efter förhandsgodkännande av regleringsmyndigheterna. En viktig fråga är om elmarknadsförordningen följs.

2. Hur väl fungerade marknadsintegrationen under fjolårets energikris?

Vår undersökning visar att den svenska elmarknaden var väl integrerad med elmarknaden i både Finland och Litauen under 2022. De flesta timmarna flöt elen fritt mellan de ihopkopplade elområdena, eller så uppgick den tilldelade kapaciteten till minst 70 procent av överföringens maximala kapacitet.

En fjärdedel av alla timmar begränsades handeln med Danmark, Polen och södra Norge till under 70 procent av den maximala kapaciteten. Begränsningarna i handeln med Tyskland var mer frekventa.

Integrationen mellan elområde Sundsvall och norra Norge var särskilt bekymmersam. Hela 87 procent av alla timmar under 2022 låg handeln under 70 procent av den maximala till följd av begränsningar i tilldelningen av nätkapacitet mellan dessa två elområden. Begränsningarna i elnätet bidrog till att flaskhalsintäkterna blev rekordhöga under 2022.

3. Kan regelverket förbättras för att effektivisera integrationen av elmarknaden?

Energimarknadsinspektionen har ny-ligen påbörjat en granskning av Svenska kraftnäts efterlevnad av 70-procents-regeln. Men det är svårt att utvärdera om tilldelningen av kapacitet varit förenlig med regelverket. Den tillgängliga nätkapaciteten beror på driftsäkerheten i elsystemet, vilket endast Svenska kraftnät själv har fullständig information om.

Svårigheterna att tillämpa regelverket talar för reformer som stärker nätägarnas egna drivkrafter att tilldela nätkapacitet till marknaden. Vi lägger fram tre förslag för att utveckla elmarknaden i denna riktning:

- Nätägare bör prissäkra huvuddelen av flaskhalsintäkterna på terminsmarknaden. De tjänar då mindre på att hålla tillbaka nätkapacitet från spotmarknaden, eftersom spotpriserna har lägre inverkan på deras flaskhalsintäkter.
- Nya regler för hur flaskhalsintäkter ska fördelas mellan nätägarna. Flaskhalsintäkten bör minska för den nätägare som stryper handeln.
- En övernationell aktör borde tilldela internationell nätkapacitet till marknaden i stället för nätägaren själv.

Det första förslaget kan hanteras genom regleringar på nationell nivå. De två sista förslagen kräver sannolikt en ändring av reglerna på EU-nivå. Vi lägger även förslag som effektiviserar investeringarna i elnätet mellan olika länder.

På kort sikt kan nationalistisk energi-politik gynna svenska konsumenter genom lägre elpriser. Men för att klara energiomställningen och försörjningstryggheten måste elnätet byggas ut och möjligheterna till elhandel med andra länder öka. Marknaden bör få bättre möjligheter att fungera utan för stora inslag av politisk styrning. De förslag vi presenterar är steg på vägen mot en mer integrerad elmarknad.

Pär Holmberg
Thomas Tangerås